

## Rannaküla ja rannikupärand

MTÜ Kase Käsitöö tegutseb Kase talus, peab väikest kalurimuuseumi „Kase Antsu võrgukuur“, kogub ja talletab küla ajalugu, valmistab ja müüb käsitööd ning pakub majutust. Niimoodi tegutseme viiendat aastat. Toimetame oma päevatöö kõrvalt.

Omaniku järgi nimetatud Kase Antsu võrgukuur oli vana kaluri Hans Miguri võrgukuur, üks paljudest, mis külasse on ehitatud. Väga palju kuure asus vanasti sadama territooriumil, neid näeb siinsamas publihoone tagagi. Kase Antsu võrgukuuris on talle kalavõrgud ja muud kaluri töövahendid 20. ja käesolevast sajandist. Püsiekspositsioon kujutab endast terviklikuna säilitatud kuuri, kuhu on vaid lisatud pisut fotosid ning sobivad valgustid, ekspositsioonis ja kuuri välisilmes me midagi ei muuda.

Püsiekspositsiooni kõrval tegutseb neljandat aastat ka ajutiste näituste saal, kus me saame näituseid vahetada. Näituseid korraldame ise või toome sisse. Meie oma näitused tutvustavad Lohusalu küla ajalugu ja inimesi. Eelmisel aastal oli üleval näitus Lohusalu meresõitjatest, tänavusuvine näitus on Lohusalus 60-70ndatel tegutsenud kangakudumisringist. Sisse oleme toonud eelkõige mereteemalisi näitusi. Näiteks Jaan Tätte „Nordea“ ümbermaailmareisilt Eestisse saadetud postkaartide näitus ja Norra Kalatööstuste Muuseumi poolt koostatud heeringateemaline näitus.

Kaluriküla ajalugu säilib elavana niikaua, kuni veel elavad inimesed, kes on elanud ehedat kaluriküla elu või mäletavad vanu kalureid. Eestis kadusid klassikalises mõistes „kalurikülad“ ja nende identiteet 90ndate keskpaigaks ära ja kaluriküladest said rannakülad – villarajoonid või turismisihtkohad. Õnneks on valinud Lohusalu küla oma uueks elukohaks paljud uued pered, kes hea meelega merel käivad või muidu merega hästi läbi saavad. Nende ja nende laste kogemused tänasest rannakülast on meie omast võibolla erinev, kuid ilmselt sama emotsionaalsed. Kui me kõik koos mäletame olnud aegu ja märkame säilitamist väärt nähtusi, saame ise kaasa aidata killukese külaajaloo säilitamisele.

Aga mida me endast maha jätame? Kas me ise aitame kaasa rannikualade arengule ja selle kaudu uue pärandi tekkele? Kas me oleme avatud muutustele? Või võitleme iga hinna eest vastu, kui tahetakse luua uut? Mul on tunne, et eestlane üldiselt kardab muutusi. Kuidagi jäigalt on kinnistunud mõte, et see mis on, peab muutumatuks jääma. Justkui tahetakse küll, et elu läheks paremaks, aga „kindlasti mitte minu aia taga“.

Ühe suurema muutuse on aga viimase 25 aasta jooksul läbi teinud just rannikualad ja inimestel on tulnud sellega kohaneda. Vanad võrgulagedad ja inimtühjad mereääred on lühikese ajaga maju täis ehitatud, külade ilmed on pea tundmatuseeni muutunud. Aga on siis elu sellest halvemaks läinud? Ei ole, lihtsalt teistmoodi on. Igal uuel tulijal tasub silmas pidada, et tema jaoks pärineb „paiga algne ilme“ sellest hetkest, mil ta siia kolis. Kui seda „algset“ tahta puutumatuna säilitada, siis tasub arvestada, et on palju neid, kes olid kohal ammu enne ja nende jaoks on „paiga algne ilme“ hoopis midagi muud. Elu seisma jäämine ei ole lihtsalt võimalik.

Vanasti oli meri kinni, sest piir oli ees. Nüüd paistab, et meri on kinni, sest me ise ei ava seda. Ainult et nii ei saa tekkida ka uut, merega sümbioosis olevat rannaäärset eluviisi. Näiteks on kohaliku kalastustegevuse elushoidmise jaoks äärmiselt oluline, et oleks koht, kust merele minna. Kus paate hoida. Konkreetselt Lohusalus rääkides on plaan külla munitsipaaladam luua. Siinne Lohusalu sadam, kus me praegu viibime, on küll väga hea ja populaarne, aga töötab juba täisvõimel. Ent paadiomanikke ja merelkäijaid on rohkem, kui siia sadamasse ära mahub. Lohusalu sadama hinnakiri ei ole paraku kõigile harrastajatele ka taskukohane.

Väikesadama väljaehitamine teisele poole poolsaart, Lahepere lahe äärde, oleks just üheks selliseks lisandväärtuseks, mis meie piirkonnas merekultuuri elushoidmist toetaks ja harrastuskalurite tegevust lihtsustaks. See vana lautrikoht, kust ka praegu merele minnakse, on kogu aeg kasutuses olnud, ainult et tuleb eluga kaasas käia ja see lihtsalt kaasajastada. Aga paraku põrkume taas samade küsimuste otsa – Kas me tahame, et elu läheks paremaks ka siis, kui see toimub just „minu aia taga“? Kas me ise ikkagi aitame kaasa rannikuala arengule? Kas me oleme avatud muutustele või võitleme iga hinna eest vastu, kui tahetakse luua uut?

Kui rannarahvas ise elab mere ääres aastaringelt, siis enamus külastusi rannikualadele tehakse üldjuhul vaid kahel juhul – siis, kui on päevitusilm või siis, kui möllab torm. Igasuguseid teenindustegevusi rannikualadel iseloomustab hooajalisus. Nii ka meie muuseumis. Esimesed külastajad saavad mai lõpus ja viimased lahkuvad septembri alguses. Tihti räägitakse, et turisminduses tuleks vähendada hooajalisust. Olen arvamusel, et rannikualade puhul ei ole see võimalik. Ka kalapüük on mõnes mõttes hooajaline. Aastaringne tegevus rannaalal muutub teostatavaks ainult juhul, kui see tegevus, mida arendatakse, ei ole otseselt rannikuga seotud, st et see tegevus võiks toimuda ükskõik millises paigas – kasvõi Kesk-Eestis. Üheks selliseks näiteks on peagi valmiv Rahvusvaheline Arvo Pärdi keskus. Keskus on Arvo Pärdi isiku kaudu küll Laulasmaa ja merega väga tihedalt seotud, kuid ilmselt toimiks edukalt ka Paides või Rakveres. Spetsiifiliselt rannikuga seotud tegevused on aga määratud hooajalisusele. Meie kliimas tuleb arvestada, et hooajalise tegevusega ettevõtte peab teenima kogu aasta teenistuse 3 kuu jooksul. Kuidas seda saavutada? Esiteks peab olema atraktiivne teenus, teiseks mõistlik juurdepääs.

Atraktiivne teenus ei ole Lääne-Harjumaal rannikualadel minu meelest mitte üksikud punktid, vaid võiks olla üldine kontseptsioon. Kui rääkida konkreetset rannikupärandist, siis kui turist Tallinnast siia poole sõitma hakkab, mida ta näeb? Lisaks meie muuseumile on Lääne-Harjumaal mõned rannikupärandi objektid veel – Suurupi ja Pakri tuletornid ja... Ja tegelikult ongi kõik. Kaardilt rannikupärandi objekte otsides rohkem ei leiagi. Meie kandis on küll Lohusalu ja Tilgu sadamad ning Vääna-Jõesuu ja Kloogaranna imeilusad supelrannad, kuid rannikupärand? Neid objekte kindlasti on – need tuleb lihtsalt üles leida ja tuvastada. Ei ole eriti usutav, et merekaldal pole 40 kilomeetri peale rohkem kui üks võrgukuur ja kaks tuletorni. Võibolla me lihtsalt ei oska rannikupärandit ära tunda? Gotlandil ringi sõites on terve rannik täis võrgukuure ja väikesi sadamaid. Need annavad piirkonnale tõeliselt merelähedase ilme ja seda võib nimetada ka turistile atraktiivseks. Võibolla võiks ka meie selle poole püüelda?

Üle ega ümber ei saa ka transpordist. Esiteks sõidab Tallinna ja kodu vahet rannarahvas ise, teiseks peaksid siia jõudma ka võimalikud kunded. Lääne-Harjumaal, mõtlen just Harku ja Keila valla mereäärset maad, teenindab ainsana Kloogaranna maantee. Suvisele turistile sobib see marsruut hästi – tee kulgeb mööda rannajoont, kohati päris kalda pealt ning vaated merele on kaunid. Teine lugu on aga inimestega, kes piirkonnas elavad ja Tallinnas tööl või asju ajamas käivad. Oleme jõudnud olukorda, kus ühe maantee võimekus on jõudnud peaaegu maksimumini ja võib hakata edasist arengut piirama. Tabasalust Vääna-Jõesuuni on rannikuala juba praegu elamuid täis. Kui Eestis linnastumine jätkub (ilmselt ikka jätkub), siis laieneb tiheasustus veel enam Keila-Joa ja Laulasmaa poole. Kõik need inimesed, kes piirkonnas elavad, liiguvad pidevalt Tallinna vahet, aga reaalsus on see, et Kloogaranna maantee on muutunud külavaheteeks. Maantee on täis lõike, kus kehtivad kiirusepiirangud ning teekond Lohusalust Tallinna on võrreldes varasemaga pikenenud. Kogu 40-kilomeetrisest maanteest on kiirusel 90km/h lubatud sõita vaid 30%-l tee ulatusest.

Leian, et on aeg hakata arutlema raudteetrassi rajamise üle Lääne-Harjumaale, mis vähendaks liikluskoormust maanteel. See mõte ei ole uus. Selle mõtte avaldas Asmu Saar juba 1966. aastal ilmunud raamatus „Tallinnast Kloogale“. Tegemist oleks ringraudteega, mis algaks Kloogalt ja kulgeks Laulasmaa, Vääna-Jõesuu, Muraste ja Tabasalu kaudu Tallinna.

Aga mis see siis on, mida üks siia kanti lõpuks kohale jõudnud inimene siin teha saab? Ta saab nautida Kloogarannas või Vääna-Jõesuus rannamõnuseid, käia Lohusalu sadamas kontsertidel, mõnuleda Laulasmaa SPA-s, külastada Kase Antsu võrgukuuri ja palju muud. Kõiki neid tegevusi ühendab üks märgiline aspekt – need on kõik mereäärseid kohad. Aga kas meil päris mere äärde pääseb? Praegu oleme endiselt olukorras, kus paljudes kohtades on ligipääs merele ja mere äärde sisuliselt suletud. Senikaua, kuni mere äärde pääs Lohusalu külas on reguleerimata, tekitab see survet juhuslikele punktidele, kus külaline eeldab ligipääsu olemasolu. Ka Kase Antsu võrgukuuril on see kogemus. Avalikku jalgteed aga randa ei lähe ja parklaid autode jaoks ei ole. Küllastajate ainus võimalus randa pääseda on Lohusalu sadamaala servast, kust algab liivarand.

90ndatel märgiti kaartidele, et Lohusalu poolsaart võiks läbida üle-euroopaline rannikuäärne matkarada E9, mis teoorias pidanuks alguse saama Portugali rannikul ja lõppema Narva-Jõesuus. Selle raja kaudu olnuks tagatud ka pääs randa. Täna on reaalsus selline, et rada pole tegelikult välja arendatud ja suured katkestused raja trajektooris on juba Portugali rannikul, samuti Hispaanias, Prantsusmaal ja Poolas. Ka Lohusalu lõik on täiesti olematu, sest rada hakati maha märkima 1995. aastal, vahetult enne seda, kui maade müük Lohusalus aktiveerus. Siis ilmnes, et rada oli maha märgitud eramaadele ja uued omanikud ei olnud huvitatud võõrastest matkajatest oma õue peal. Õued tarastati ja üles pandi keelavad sildid. Need kohad, kus veel on märgata helesinise ja valge värviga puudele võõbatud rajatähiseid, on suures osas kinni kasvanud ja läbimatud.

Kui meri on nõ kinni, st kui merele ja mere äärde ligipääs on korraldamata, siis võime lõpuks olla olukorras, kus ainus puutepunkt, mis inimesel merega on, on ühekorne elamus, mis annab adrenaliini ja jääbki üheks üksikuks erakordseks ürituseks. Selliseid ilminguid me võime tegelikult juba täna Eesti ühiskonnas näha. Meri on liiga paljudele midagi eksootilist, midagi, mis ei seostu hariliku rannaküla elu-oluga. Meri peaks aga just olema rannaalade igapäevaelu loomulik osa – st et rannarahvas käib merel, teenindab suvehooajal külla tulnud turiste ning oma igapäevategevuse kaudu loob uusi väärtusi, mida saab kokku võtta sõnaga „merekultuur“. See tähendab aga, et me peame ise looma tingimused, mis sellist arengut võimaldaksid. See, milliseks kujuneb homme, sõltub ainult sellest, mida MEIE teeme täna.

Ja selle üle, mida me täna teha saame, on meil just täna aega arutada.

Aitäh!

Anu Krabo  
09.06.2016 Lohusalus